

Мястото на опълченците от Освободителната война в Българското следосвобожденско общество

В родната ни историография е отредено подобаващо внимание върху темата за Освободителната епопея, както и за ролята и мястото на българското опълчение в нея. Значително по-малко е засегнат въпроса за съдбата на бившето опълчение в следосвобожденския период непосредствено след войната и в по-далечна перспектива.

Предпоставка за едно по-цялостно проучване на процеса на включването на бившите опълченци в обществените структури на възстановената българска държава е особеното място, което опълчението заема като организирана сила в апогея на процеса на борбата за национално освобождение. По своята същност то е еманация на всички разнородности по своя характер проявления на освободителната борба: църковно-национална, културно-просветна, политико-революционна и т.н. Формите на участие на бившите опълченци в живота на обществото биват многообразни, но целта остава неизменно една и съща - съдбата на Отечеството над всичко!

Тази публикация има за цел да набележи само насоките на обществена реализация на бившите опълченци.

В прощалното си писмо до бойците от т.н. Преден отряд при разпускането му след боя при Стара Загора, ген. Й. В. Гурко се обръща към опълченците с думите: "Вие сте ядрото на бъдещата българска армия!" И действително това послание се сбъдва! Дето се казва, още преди да е изсъхнало мастилото от подписания Сан Стефански договор, а се предприемат първите стъпки относно създаването на началните структури на изграждащата се национална армия. Ядрото и гръбнакът на тази армия са опълченците от дванадесетте опълченски дружини, а тя е наречена Българска земска войска с утвърдени Временни правила от 25 април 1878 г. Задачата им е да водят начална войнска подготовка до свикания първи редовен избор на войската. С оглед на това, за да придобие армията чисто български облик са привлечени всички офицери с български произход, служили преди това в опълчението. Въз основа на създадени „Временни правила“ се изгражда учебен батальон от 720 бойци. Резултатите от тази съвместна координация измежду най-стойностните кадри от руската

войска и Българското опълчение се проявяват в Сръбско-българската война през 1885 г. и последвалите войни за национално обединение на Отечеството.

Друг момент, в който витае опълченското чувство за висок патриотичен дълг е подготовката на бъдещи офицери за нуждите на българската армия. През м. юли 1878 г. е създадено Софийското военно училище, а първия му учебен набор наброява 250 младежи, сред които опълченците преобладават. Начално завършилите постъпват на действителна военна служба. Пример за доблест в това отношение са имената на ген. Стефан Тошев /опълченец от 4-та рота/, ген. Георги Тодоров /опълченец от 7-ма дружина/, ген. Атила Зафиров /опълченец от 4-та дружина/, ген. Тодор Гъбарев /опълченец от 10-та дружина/ и много други.

Друга форма за активно участие на опълченците в следосвобожденското общество са повсеместно организирани от тях комитети „Единство” и тяхната въоръжена формация за Южна България - гимнастическите дружества. Един от инициаторите за създаването им е ген. М. Д. Скобелев. Сред активните дейци на Първия комитет в Пловдив /Източна Румелия/, са опълченците Никола Слепов, и Константин Тодоров, а на гимнастическите формации – Константин Кесяков и Райчо Николов. Пример за подражание по отношение на военната подготовка е Сливенската организация. Гимнастическите дружества са представлявали завършена мобилизационна система. В случай на нужда, те са били в състояние да излязат и като добре подготвена въоръжена сила. Благодарение на създадената стройна военна организация в Източна Румелия, областта запазва своя независим български характер и в нея не са допуснати предвидените по Берлинския договор турски гарнизони.

Следващата голяма изява на бившите опълченци е участието им в движението за съединение на Княжество България и Източна Румелия. За ролята на бившите опълченци в реалната подготовка на Съединението, говори и факта, че са привлечени части от източнорумелийската милиция, командвани от офицери - бивши опълченци като ген. Данаил Николаев /5-та опълченска дружина/. Непосредствено продължение на дейността на бившите опълченци по Съединението през 1885 г. е формирането на доброволчески чети и дружини, които се притичат в помощ на армията по

линия на фронта през Сръбско–българската война. Красноречив пример е дружината на Цанко Кавалов.

Като действена форма, която има отношение към съдбата на бившите опълченци, докато са живи е изграждането на поборническо-опълченските дружества, една свободна инициатива без активната намеса на държавата. Те са призвани да решават социалните въпроси за подобряване хала на изпадналите в бедност и нищета бивши поборници и опълченци, за опазване и предаване на спомена за поколенията и приноса им в освобождението на страната, за отбелязването на паметни дати. Чрез своите многообразни форми на следосвобожденски прояви, поборниците-опълченци доказаха, че са достойни за своята свобода, а след нея, че могат и да я защитят!

Красимир Григоров – Зав. отдел „Възраждане”, РИМ–Враца